

Internet 2.0 v (nejen) jazykové třídě

Mgr. Tomáš Klinka, Ph.D.

Abstrakt:

Článek popisuje využití nástrojů ICT ve výuce (nejen) cizích jazyků. Důraz je kladen na potenciál internetu 2.0, který uživateli (učiteli i žákovi) umožňuje aktivně se podílet na tvorbě obsahu a může tak sloužit jako didaktický nástroj. V textu stručně představujeme šest takových nástrojů (Quizlet, Socrative, Kahoot, NearPod, LearningApps a Padlet) spolu se zamyšlením nad důsledky jejich zapojení do výuky. Součástí článku je i soubor webových odkazů a rozšiřujících dokumentů na adrese: <https://padlet.com/tomasklinka/ESFkonference>.

Klíčová slova:

Internet/web 2.0, didaktický materiál, ICT, výuka jazyků

Než začneme

„Učitelé mohou za pomoci technologie udělat z jazykové třídy stejně zajímavé a přitažlivé místo, jako je svět za školními zdmi“ (Negoescu, Boștină-Bratu, 2016, s. 3) Aby se tak ale stalo, musejí nejprve vědět, jaké nástroje k tomu použít, a následně se s nimi naučit pracovat tak, aby výuce prospívaly, nikoli naopak. V tomto článku se tak zaměříme na představení nástrojů, které považujeme za vhodné pro učitele-uživatele začátečníka ve světě webu 2.0, ale pokusíme se i upozornit na několik problémů, které jejich používání přináší.

Před prvními kroky ve využívání ICT a internetu 2.0 ve výuce je dobré si ujasnit, že dynamika tohoto světa je většinou z nás dobře známá. Stačí si uvědomit, že nejde o nic výrazně odlišného od způsobu, jakým používáme své mobilní telefony.

Přesto se při prvních zkušenostech můžeme nechat odradit některými aspekty. Abychom toto riziko snížili, a naopak zvýšili efektivitu jejich zapojení do výuky, doporučujeme držet se níže uvedeného „desatera“ používání ICT ve výuce, které vychází jak z literatury, kterou naleznete na konci textu, tak z naší dlouholeté zkušenosti:

- 1) ve výuce se bez ICT můžete klidně obejít, zejména pokud nemáte kvalitní internetové připojení pro všechny žáky,
- 2) s ICT ve výuce jazyků začněte ve třídě, kde se vám dobře učí,
- 3) používejte ICT s rozvahou, co se týče kvantity,
- 4) používejte ICT bez omezení, co se týče častosti,
- 5) pozor na „naučitelnost“ nástroje, tj. množství času a energie, které musíte vynaložit na to, abyste ovládli samotné používání nástroje, což předchází jeho využití ve výuce,
- 6) používejte jen ty nástroje, které máte sami rádi a dobře se vám ovládají,
- 7) nebojte se situací, kdy něčemu sami nerozumíte nebo něco nefunguje,
- 8) smířte se s tím, že na začátku vám integrace ICT do výuky zabere velké množství času,
- 9) nezapomínejte, že ICT jsou prostředkem, nikoli cílem (a opakujte to vašim žákům),
- 10) testujte, zkoušejte, ověřujte před výukou... a mějte vždy plán B.

Existují samozřejmě i další pravidla a zásady, které si sami rychle doplníte. Zejména na začátku vašeho snažení doporučujeme zvážit bod číslo 5 – tzv. „naučitelnost“. Existuje totiž mnoho nástrojů, které vyžadují vynaložení velkého množství energie na jejich ovládnutí, což může upozadit jejich přínos výuce a učení (viz bod 9). To platí jak pro vás, tak pro žáky, neboť zde představované nástroje mohou používat i oni. U většiny je to dokonce žádoucí.

Sami se tedy rozhodněte, zda vám nástroj za investovaný čas stojí. Uživatelské prostředí a dynamika používání webů uvedených dále v textu pro nás osobně nebyly obtížně zvládnutelné, stejně jako pro většinu žáků (ale našli se i tací, kterým to nešlo...).

Další téma, které integrace ICT do výuky přináší a na které si musíte před zapojením nástrojů webu 2.0 do vaší výuky udělat názor, je prolínání soukromého a školního světa, které zapojením mobilních telefonů i tabletů do výuky způsobíte. Žáci jsou zvyklí mobil i tablet používat, ale rozhodně ne směrem ke škole, k učení.

A do třetice – v dnešní době jsou technologie již tak samozřejmé, že můžete zapomenout na motivační efekt zapojení ICT jako něčeho neobvyklého, „cool“. Naopak, buďte ostražití, neboť vaši žáci a studenti tyto nástroje často ovládají lépe než vy.

Existují ale i jiná rizika. Se samozřejmostí ICT v našich životech je spojeno i to, že technologie dnes znamená zejména hravost, zábavu a náplň volného času či jeho „ubíjení“. Připravte se tedy na boj a přesvědčování, že i s telefonem se může pracovat a že práce snadná je často málo platná. Ne nadarmo rozlišuje francouzská didaktika „TIC“ (*technologie de l'information et de la communication* – Informační a komunikační technologie) od „TICE“, kde poslední písmeno znamená „*pour l'enseignement*“, tedy „pro vzdělávání“. V úvodu tohoto textu jsme již psali, že svět ICT je všude kolem nás. Jeho opravdové využití v oblasti vzdělávání je ale stále v rukou jednotlivých učitelů a jejich schopnosti je smysluplně integrovat do výuky.

V souladu s předchozím tak navrhuje přístup, který je založen na postupném zapojování nástrojů ICT tak, aby obohacovaly již existující dynamiku výuky. Zásada pozvolnosti, kontinuity, a tím pádem promyšlené integrace se nám zdají klíčové. Proto jsme zvolili nástroje, které namísto didaktické revoluce přináší spíše smysluplnou evoluci.

Nástroje webu 2.0 pro výuku (nejen) jazyků

Vybrané elektronické nástroje, které existují ve formě webové stránky či mobilní aplikace, splňují mimo výše uvedené i tato kritéria:

- 1) jsou vhodné jak pro učitele, tak pro žáky,
- 2) jde o nástroje bezplatné, byť u většiny existuje i placená „pro“ verze. Zmiňované možnosti se, pokud není uvedeno jinak, týkají verze základní, bezplatné,¹
- 3) jsou na sobě nezávislé, ale mohou se doplňovat a tvořit tak vlastní ekosystém,
- 4) nejsou použitelné pouze pro jeden předmět, např. francouzštinu.

Quizlet

Nástroj Quizlet naleznete na adrese www.quizlet.com. Doporučujeme jej jako první nahlédnutí do oblasti tvorby obsahu pro (zejména jazykovou) třídu. Jednoduchý nápad a atraktivní zpracování jsou jeho hlavními pozitivy. Quizlet pracuje s ideou klasické didaktické pomůcky – kartičkami, které obsahují z jedné strany slova v mateřském a z druhé v cílovém jazyce, tzv. *flashcards*. Slouží tedy zejména k učení (se) slovní zásoby.

Zmíněná dvojice slov (výrazů, pojmů, ale i krátkých vět v cizím jazyce a jejich ekvivalentu – překladu do druhého jazyka nebo i obrázku) je tím jediným, co musíte do webové rozhraní vložit. Web umí slova i vyslovit, zastoupeny jsou desítky jazyků a např. pro francouzštinu zvládne strojová výslovnost i několik slov po sobě bez znatelných odchylek od normy či přirozenosti ve výslovnosti. Se vzniklou sadou dvojic lze pracovat v několika typech aktivit, které testují schopnost porozumění, aktivního napsání slov/hláskování či poslechu. Quizlet obsahuje i dvě jednoduché, ale zejména pro školní publikum atraktivní hry.

Socrative

¹ Vzhledem k rychlým změnám v návrhu webů a přístupu autorů je možné, že v době čtení článku budou některé funkce změněny či přesunuty mezi bezplatnou a placenou verzí nástroje. Pokud budete některý z nástrojů považovat za opravdu přínosný, doporučujeme zvážit investici do placené verze, jejíž cena nebývá závratná. Zároveň se připravte na to, že pokud nástroj nebudete několik měsíců používat, může se (i vcelku radikálně) proměnit...

Pokud znamená Quizlet příležitost, jak zapojit celou třídu do učení se nových slovíček a výrazů, pak Socrative (www.socrative.com) umožňuje interaktivní testování třídy v reálném čase. Stačí k tomu test, jehož vytvoření je ve webovém rozhraní opravdu jednoduché a přehledné, navíc můžete používat jen tři typy otázek: s výběrem odpovědi, pravda/nepravda a krátká odpověď. Socrative tak není ideálním nástrojem pro výuku jazyků, např. dějepis se s ním testuje lépe, ale i tak jej doporučujeme.

Hlavní jeho síla totiž tkví v momentu, kdy se všichni žáci pomocí vygenerovaného kódu připojí ke společnému testu a začnou pracovat současně, avšak každý na svých úkolech. Přehledná obrazovka, kterou učitel může (ale nemusí) promítnout třídě, ukazuje, kdo si jak stojí, ať již v počtu zodpovězených otázek, tak v jejich úspěšnosti. Po skončení testu navíc dostanete možnost uložit si výsledky každého zapojeného jedince v detailních grafech a souhrnech s vyznačenými správnými i špatnými odpověďmi ve formátu *pdf*. Jako podklad pro formativní rozbor žákových úspěchů a slabín či jako zpráva pro rodiče o úspěchu v testu tyto soubory slouží skvěle.

Socrative tedy vnáší novou dynamiku do oblasti evaluace, přestože jde stále „jen“ o sumativní evaluační nástroj.

Kahoot

Tam, kde Socrative může po pár testech sklouznout do běžné školní rutiny testování a ztratit na atraktivitě, boduje Kahoot (www.kahoot.com) svou přímočarostí, prvkem soutěžení a zábavností. Formát je podobný – žáci či studenti se naráz pomocí kódu připojí každý na svém zařízení k testu, který jste pro ně předem připravili. Tentokrát je možnost volby typů úloh ještě omezenější, kahoot pracuje téměř výhradně s *multiple choice* formátem s maximálně čtyřmi možnostmi odpovědí, dále pak několik málo variantami úloh, např. řazení slov.

Samotný průběh aktivity je pojat jako hra, kdy se všem připojeným hráčům ukáže naráz jedna otázka, na kterou se odpovídá zmáčknutím jedné z barev na obrazovce svého dotykového telefonu nebo PC. Vyhrává ten, kdo odpoví nejen správně, ale i rychleji.

Kahoot do třídy vnáší opravdové emoce, radost i zklamání, pocit úspěchu i vztek. O jeho opravdovém přínosu pro (na)učení zřejmě neexistují seriózní výzkumy, ale jedno je jisté – žáky a studenty to baví. Ale pozor, někdy až moc (viz bod 9 našeho „desatera“).

LearningApps

Tři předchozí nástroje byly značně omezeny ve formátech, kterými jste mohli své aktivity vytvářet. LearningApps naopak těchto formátů nabízí mnohem větší množství. I bez jakýchkoli znalostí programování vytvoříte pomocí tohoto nástroje jednoduchá, ale účinná „cvičení“ ve spojovacím či doplňovacím formátu, dále můžete tvořit křížovky, kvízy nebo skládat věty, umisťovat body na obrázek dle instrukcí a třídit slova či zvuky do skupin. Jednotlivé postupy lze kombinovat a stránky umí pracovat nejen s textem a obrázky, ale zvládají i strojovou (ale přirozenou) výslovnost v mnoha jazycích.

Vytvořené aktivity navíc nejsou vázány na platformu či aplikaci, jde o webové, tedy odkudkoli spustitelné stránky, které lze jednoduše integrovat ve formátu *html* kamkoli potřebujete, např. na vaši soukromou či školní webovou stránku.

Tvorba s LearningApps je relativně rychlá a opravdu intuitivní, stránka navíc obsahuje příklady od každého typu aktivity, dle kterých se dá do tvorby jednoduše proniknout. Ze začátku budete sice tvořit aktivitu déle, než ji pak budou vaši žáci a studenti vypracovávat, ale časem a se zkušenostmi se tento poměr rychle obrátí. V LearningApps se tak dají tvořit celé internetové učebnice.

NearPod

Tato stránka znamená sama o sobě spíše nový přístup k práci se třídou než nástroj na tvorbu obsahu. NearPod Vám a celé třídě umožní pracovat současně na zadaném úkolu nebo jen sledovat výklad učitele každý na svém zařízení. V určitý moment, který zvolí učitel, ale mohou žáci a studenti odeslat svá řešení či odpověď otázku ve výkladu na zařízení (tablet, PC) učitele. Ten pak může celé třídě promítnout vedle sebe všechny odpovědi a použít je k analýze, debatě, dalšímu úkolu.

V podstatě jde o individualizaci sledování powerpointové prezentace, avšak s mnohem větším množstvím interaktivních momentů. V hodinách cizího jazyka používáme NearPod např. k evaluaci poslechu s porozuměním, kdy dle instrukcí kreslí každý žák do své mapy na obrazovce tabletu cestu po mapě, kterou v poslechu slyšel, a následně pošle své řešení učiteli. Ten vizualizuje – klidně anonymně – práce všech na projektoru a případně si vybere ke komentáři ty odpovědi, které považuje za zajímavé.

Možnosti jsou samozřejmě širší, ale je to právě princip sdílení informací a společné práce, k jejímuž výsledku má učitel jednoduchý a rychlý přístup u každého z žáků, co dělá NearPod zajímavým nástrojem pro organizaci výuky.

Padlet

Poslední nástroj lze kombinovat s těmi předchozími, a vlastně i s čímkoli, co na internetu považujete za zajímavé, nosné, obohacující či pro výuku jinak zásadní. Padlet (www.padlet.com) je internetová „nástěnka“, na kterou můžete studentům všet odkazy, dokumenty, fotografie, otázky a úkoly, prostě vše, co potřebujete. Jde o jednoduché rozhraní, které se může stát přehledným a funkčním středobodem vašeho digitálního pedagogického působení. Studenti mohou na vaše odkazy reagovat, dotvářet je, sdílet... Na Padletu na vás čeká i doplnění tohoto textu, které obsahuje odkazy na volně přístupné tutoriály a několik dalších tipů na užitečné nástroje webu 2.0. Stačí kliknout na: <https://padlet.com/tomasklinka/ESFkonference>

A pokud by zde představení nástroje nevyhovovaly vašim potřebám nebo se u vašich žáků nesetkaly se zájmem, můžete samozřejmě zkusit najít jiné. Internet jich v současnosti skýtá nepřehledné množství. K lepší orientaci doporučujeme využít vyhledávač ICT nástrojů využitelných ve výuce, který vznikl v rámci projektu Evropského centra pro moderní jazyky (ECML). Projekt se jmenuje ICT-REV a zmíněný vyhledávací nástroj naleznete zde: <https://www.ecml.at/ECML-Programme/Programme2012-2015/ICT-REVandmoreDOTS/ICT/tabid/1906/Default.aspx>

Použité zdroje:

- Cyr, P. (1998). *Stratégies d'apprentissage*. Paris: CLE International
- Ducourtoix, S. (2016). *La tâche multimédia dans un enseignement/apprentissage hybride du FLE en philologie*. Varšava: Instytut romanistyki Uniwersytetu warszawskiego
- Guichon N. (2012). *Vers l'intégration des TIC dans l'enseignement de langues*. Paris: Didier
- Mangenot, F. (2006). *Internet et classe de langue FLE - Techniques et pratiques de classe*. Paris: CLE International
- Mangenot, F. (2017). *Formation en ligne et MOOC: Apprendre et se former en langue avec le numérique*. Paris: Hachette FLE
- Meirieu, P. et al. (2014) *Le plaisir d'apprendre*. Paris : Autrement
- Negoescu, A. a Boștină-Bratu, S. (2016). *Teaching and learning foreign languages with ICT*. Dostupné na: http://www.armyacademy.ro/buletin/bull_2016/Negoescu.pdf [online 13.5.2017]

Puren, C. (2016). *La didactique des langues-cultures face aux innovations technologiques : des comptes rendus d'expérimentation aux recherches sur les usages ordinaires des innovations*. Dostupné na: <https://www.christianpuren.com/mes-travaux/2016d/> [online 20.8.2017]

Puren, C. (2017). *Culture numérique et culture universitaire en filière langues, littératures et cultures étrangères (LLCE) : quelle stratégie durable ?* Dostupné na: <https://www.christianpuren.com/mes-travaux/2017b/> *resumé [online 27.8.2017]

O autorovi: Mgr. Tomáš Klinka, Ph.D., tomas.klinka@pedf.cuni.cz, Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra francouzského jazyka a literatury. Odborný asistent, zaměření na didaktiku cizích jazyků (francouzština) a využití ICT ve výuce jazyků.